

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотація

Розглянуто теоретичний аналіз сучасних проблем розвитку української держави в контексті екологізації лісового господарства України. Згідно з аналізом виявлено основні ідейні підходи до розуміння проблемних сторін функціонування лісового господарства, визначення ключових пріоритетів для зміцнення принципів ефективного розвитку держави в рамках здійснення системних реформ в сфері лісового господарства.

Ключові слова: лісові ресурси, принципи лісівництва, економічна ефективність, розвиток лісового господарства, екологічний менеджмент.

Annotation

The theoretical analysis of modern problems of the Ukrainian state development in the context of ecologization of forestry of Ukraine is considered. According to the analysis, the main ideological approaches to understanding the problems of functioning of the forestry, identifying key priorities for strengthening the principles of effective state development in the framework of implementing systemic reforms in the field of forestry are revealed.

Key words: forest resources, principles of forestry, economic efficiency, forestry development, ecological management.

Вступ

Ліси – найефективніший засіб стабілізації навколишнього природного середовища (60% кисню виробляє рослинність). Вони виконують оздоровчі та санітарно-гігієнічні функції, нейтралізують шкідливі викиди в атмосферу, поглинають окис вуглецю, збагачують повітря фітонцидами (1 га лісу фільтрує до 70 тон пилу). Ліси виконують захисні функції щодо охорони земель від водної і вітрової ерозії та запобігають процесам опустелення. Ліси виконують водоохоронні функції, закріплюють береги рік і водойм. Ліси є об'єктами природно-заповідного фонду, середовищем для збереження унікальних ландшафтів, об'єктів рослинного та тваринного світу.

Людство вступило у нове століття з усвідомленням наслідків своєї діяльності і задумується над необхідністю змін у майбутньому. Технічний, інтелектуальний та економічний потенціали навіть розвинутих країн світу не в стані забезпечити належний рівень екологічної безпеки для своїх громадян з огляду на екологічну ситуацію як на територіях країн-сусідів, так і на планеті загалом. Тому екологізація всіх сфер суспільного розвитку, в тому числі і лісового господарства є надзвичайно важливою і актуальною [3].

Результати дослідження

Лісові ресурси України обмежені. Вкриті лісом землі складають 9,5 млн. га, загальний запас деревини - 1,74 млрд. куб. м, середньорічний приріст 35 млн. куб. м, а середній приріст на 1 га площі 4,0 куб. м. Лісистість території одна з найнижчих у Європі і складає 15,7%.

Програму щодо збереження багатогранної ролі і різноманітних функцій усіх видів лісів планети, а також відповідні принципи ведення лісового господарства визначено на конференції в Ріо у «Принципах лісівництва» [5]. Базуючись на них, концепцію сталого розвитку лісової галузі можна сформулювати як управління лісами та використання лісових угідь такими способами і з такою інтенсивністю, при яких забезпечувалися б формування та функціонування механізму підтримання стабільного розвитку екосистем лісу та ландшафту в цілому, їхнього біорізноманіття, продуктивності, здатності до відновлення, життєздатності та спроможності виконання ними як нині, так і в майбутньому екологічних, економічних, соціальних та інших функцій на місцевому, національному і глобальному рівнях [6, 7]. Цієї мети можна досягти лише за умови екосистемного дотримання в лісовому господарстві міжнародних пріоритетів в управлінні: системного, міжсекторально узгодженого підходу; еколого-економічних методів господарювання;

застосування ринкових механізмів стимулювання прогресивних дій; моделювання й прогнозування наслідків діяльності; використання нових інформаційних технологій; прозорості прийняття рішень з урахуванням інтересів усіх природокористувачів; належного ресурсного та інституційного забезпечення діяльності. Це має забезпечити ціннісно збалансоване і невиснажливе використання земельних ресурсів, оптимізацію лісистості території, захист уразливих екосистем, збереження та відновлення біорізноманіття, забезпечення сталого розвитку певних природно-територіальних таксонів [6].

Прагнення досягти економічної ефективності, надприбутку, швидкого заробітку призвело до реалізації цілої низки екологічно небезпечних проектів у лісовому господарстві, впровадження на підприємствах технологій, які не враховували наслідків їхньої діяльності для довкілля, випуску окремих видів продукції, що мала і має негативний вплив на навколишнє середовище та на здоров'я людей.

По суті, ідея сталого розвитку ґрунтується на зміні структури виробництва і споживання, притаманних промислово розвинутим країнам і копійованих більшістю інших країн. З огляду на це, "...настала потреба домовитися про шляхи забезпечення економічного росту за умови одночасного зменшення витрат енергії, сировини й відходів і такого збалансування структур споживання в усьому світі, яке Земля могла б витримати протягом тривалого часу [1,3]. Стратегія сталого розвитку має передбачати комплексне розв'язання проблем соціально-економічного розвитку та охорони навколишнього природного середовища.

Для України на сучасному етапі розвитку основними завданнями національної екологічної політики в сфері лісового господарства є такі:

- досягнення безвідходного лісокористування раціонального використання деревини, заготовленої як від рубок головного користування, так і від рубок догляду за лісом, санітарних та лісовідновних рубок на основі;
- доведення рівня використання деревної біомаси до 80 відсотків (без шкідливого впливу на родючість ґрунтів та рослинні ресурси) порівняно з нинішнім рівнем (48 відсотків);
- перехід від суцільних рубок до поступових та вибіркових рубок, запровадження технологій лісозаготівель на базі природозберігаючих систем машин та механізмів;
- створення умов для плантаційного лісорозведення і використання заміників та вторинної сировини, впровадження ресурсозберігаючої техніки і технологій у лісопереробний комплекс;
- проведення сертифікації лісів та системи контролю походження лісопродукції;

Для реалізації зазначених завдань з екологізації споживання і виробництва у лісовому господарстві необхідно забезпечити:

- впровадження механізмів економічного стимулювання реалізації ресурсозберігаючих заходів у споживачів та виробників;
- додаткове оподаткування прибутку підприємств та організацій, що не відповідають сучасним вимогам екології та ресурсозбереження;
- формування чіткого правового поля для функціонування підприємств та організацій, що надають послуги з ресурсозбереження;
- державне сприяння розширенню спектру джерел фінансування ресурсозберігаючих заходів.

Лісове господарство України має зберегти такі пріоритети розвитку: збереження та розширене відтворення лісів, раціональне невиснажливе лісокористування, збереження наукової школи українського лісівництва, розвиток і впровадження новітніх технологій лісозаготівель та лісопереробки, розширення площ заповідних і рекреаційних територій. Варто використати позитивний досвід лісівників Польщі щодо створення лісових промоційних комплексів, покликаних не лише виконувати природоохоронні та освітні функції, але й бути зразковими об'єктами щодо ведення лісового господарства з використанням природоощадливих технологій [3].

Пріоритетними напрямками розвитку лісового господарства України на найближчий період мають стати [4]:

- розширене відтворення лісів та їх раціональне використання;

- технологічне переоснащення деревообробного виробництва на користь матеріало-, праце- та енергоощадливих технологій і з метою випуску якіснішої продукції, переробки низькосортної та вторинної сировини;
- зменшення обсягів експорту круглого лісу і збільшення обсягів виробництва кінцевої продукції;
- впровадження різноманітних форм власності на лісозаготівельних і деревообробних підприємствах, стимулювання розвитку підприємництва, впровадження системи лізингу (оренди спеціального обладнання);
- удосконалення системи плати за користування лісовими ресурсами;
- збільшення площ заповідних територій, розширення системи рекреаційного використання.

Лісоекологічна та еколого-економічна ефективність використання та відтворення лісових ресурсів значною мірою залежить від адекватних професійних знань і вмінь фахівців лісогосподарування. Це вимагає поглиблення екологізації та економізації змісту освітніх програм вищих навчальних закладів, а також діяльності інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців лісового господарства різного ієрархічного рівня управління [8].

Перспективою сталого розвитку має стати такий підхід до структури народного господарства, виробництва та споживання, в рамках якого біосфера розглядається не як ресурс, а як фундамент життя, забезпечення раціонального природокористування та екологічної безпеки - не як вимушений захід, а невід'ємна частина загальної політики держави, елемент кожного управлінського розв'язання та стиль життя усіх свідомих громадян [3].

Висновки

Отже, головною стратегією розвитку лісового господарства є перехід на збалансоване використання лісових ресурсів на екосистемній основі, яке передбачає міжсекторальне узгодження інтересів суб'єктів лісокористування відповідно до завдань міжнародної природоохоронної політики - створення механізмів інтегрованого управління природними ресурсами на екосистемній основі за участю усіх зацікавлених сторін. Збалансованість у цьому контексті слід розуміти як забезпечення взаємозалежного дотримання економічної ефективності, екологічної безпечності та соціальної прийнятності у використанні лісових ресурсів [3].

Поглиблення сутнісно-змістовної основи екологізації управління з позиції функціонального, системного, ситуаційного та процесного підходів є необхідною умовою подальшого розвитку економічних механізмів та методів екологічного менеджменту у контексті принципів сталого багатocільового лісокористування та екосистемного управління лісами. Вирішення еколого-економічних проблем природогосподарування у лісовому комплексі потребує розроблення комплексного механізму екологічного менеджменту [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голубець М. А. Екосистемологія. – Львів: Поллі, 2000.- 316 с. 2. Голубець М. А. Плівка життя. – Львів: Поллі, 1997. – 186 с.
2. Сабадир А.І., Зібцев С.В. Першочергові кроки в напрямку екологізації технологій лісового господарства України // Наук. вісн. НАУ. – К., 2000.- Вип. 25. –С. 196-204.
3. Сахарнацька Л. І. Екологізація лісового господарства Карпатського регіону [Електронний ресурс] / [Сахарнацька Л. І.] // Збірник наукових статей “III-го Всеукраїнського з'їзду екологів з міжнародною участю”. – Вінниця, 2011. – Том.1. – С.253–255. Режим доступу: <http://eco.com.ua/>
4. Фурдичко О. І., Лавров В. В. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти: Монографія – К.: Основа, 2009. – 424 с.
5. Програма дій ”Порядок денний на XXI століття”. - К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.
6. Forest Certification Committee (FCC) . Development of Forest Certification in Finland. Publications of the Ministry of Agriculture and Forestry ба/1997.ISSN 1238-2531, ISBN 951-53-1460-7.
7. Principles for Sustainable Management of Global Forest. - Global Forestry Coordination and Cooperation Project, 1992. – 33 p.
8. Ярова І.Є. Організаційно-економічні засади екологізації управління лісовим господарством // І.Є. Ярова / Механізм регулювання економіки, 2010, № 3, Т. 1. – С. 227-237.

Мандебура Святослав Васильович – студент групи ЕКО-14б, Інститут екологічної безпеки та моніторингу довкілля, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: eko14b.mandebura@gmail.com

Краєвська Алла Станіславівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва та фінансової діяльності, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: kraevskaas@ukr.net

Sviatoslav Mandebura V. – student of the EKO-14b group, Institute of ecological safety and monitoring environment, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia city, e-mail: eko14b.mandebura@gmail.com

Krayevska Alla S. – Candidate of Science (Economics), Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Financial Activities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsya, e-mail: kraevskaas@ukr.net